

SKUP 2008 – 36

Prosjekt:	Ett år etter 80-årsflommen
Medarbeider:	Anne Mone Nordahl m.fl
Publikasjon:	Laagendalsposten
Publisert:	Juli 2008
Medium:	Avis
Tema:	Samfunn

ETT ÅR ETTER 80-ÅRSFLOMMEN

Metoderapport til SKUP-prisen 2008

Omfang: Publisert i Laagendalsposten 4. juli, 5. juli, 7. juli, 10. juli, 11. juli, 14. juli, 15. juli, 18. juli, 19. juli og 21. juli 2008.

Journalister: Anne Mone Nordahl, Elin Hansson, Irene Mjøseng, Lars Andreas Ellingsgard Øverli, Even Tråen og Kjetil Stormark

Redaksjon: Laagendalsposten

Stasjonsbakken 3

3611 Kongsberg

Tlf. 3277 1000

Kontaktperson: Kjetil Stormark, tlf. 4177 5050

Rostedsvei 12

3610 Kongsberg

1. SAMMENDRAG

4. juli 2007 ble Kongsberg rammet av 80-årsflommen. Det kom aldri noe forvarsel til byens befolkning. Samme dag som jazzfestivalen skulle starte og gater og mennesker var kledd til fest, ble byen delt i to og kaos rammet lokalsamfunnet.

På kort varsel måtte politi, brannvesen og mannskaper fra kommune, Statens Vegvesen og Sivilforsvaret mobiliseres for å redde flommen mellom Numedalslågen og E134. Også soldater fra Heimevernet ble mobilisert. De to største bruene ble stengt i flere dager, mens de store vannmassene dundret gjennom byen. Lenger sør ble flere tusen dekar dyrket mark oversvømmet, med store skadevirkninger

for årets avling som resultat. Andre steder ble campingplasser rasert og skoler og svømmehaller ødelagt.

Bare ren og skjær flaks gjorde trolig at ingen mistet livet i hendelsene som gjorde at hele nasjonens øyne, for noen timer, var rettet mot Kongsberg.

Hvordan kunne en slik naturkatastrofe inntreffe uten at befolkningen fikk noe som helst forvarsel?

Nesten ett år senere var det ny fare for flommen i Kongsberg. Da var det påfallende forskjell på beredskapsarbeidet. Selv om man blir klok av skade, var det så himmelvid forskjell at det var påfallende. Såpass at vi stilte oss spørsmålet: Hva var det egentlig som skjedde i fjor? Og hva har skjedd siden da?

Det ga støtet til artikkelserien: "Ett år etter 80-årsflommen".

Noen av våre hovedfunn i artikkelserien:

- 20.000 sandsekker ble rotet vekk etter storflommen 2007, slik at når en ny storflomme truet året etter, måtte Kongsberg kommune kjøpe nye.
- Flere av flomofrene hadde fortsatt ikke fått erstatningene sine.
- Først etter at storflommen i 2007 var et faktum, varslet Norges Vassdrags- og Energidirektorat (NVE) ledelsen i Kongsberg kommune på telefon. Kongsbergs ordfører fikk et forvarsel, ikke fra NVE, men fra regulanten i nord – Numedalslaugens Brugseierforening (NLB). Men ordføreren varslet ikke videre til noen andre. NLB varslet heller ikke til NVE. Flommen ble først oppdaget og formelt varslet av en ledergruppe fra Statens vegvesen som var på befaring nord for Kongsberg.
- NLB la en helt annen strategi for håndtering av magasinene i Tunhovdfjorden og Pålbufjorden, nord i Numedal, da ny flomme truet våren 2008. NLB hadde droppet flombuffer på en halv meter, da ekstremnedbør rammet i juli 2007. En slik buffer forventes av NVE.
- NVE har bak lukkede dører fått mye kritikk for dårlig håndtering av flommen i 2007, blant annet for altfor sene og for lite spesifikke flomvarsler og prognoser. På bakgrunn av kritikken er det gjennomført flere rutineendringer, men uten at offentligheten har fått vite noe om debatten.
- Fem kraftverk i Numedalslågen har på to år produsert strøm for en verdi tilsvarende mer enn 1,8 milliarder kroner.
- NVE vedgår at de nøler med å varsle flomme, fordi de frykter å bli holdt økonomisk ansvarlige for tiltak som iverksettes og som senere viser seg å ikke ha vært nødvendige likevel dersom flommen skulle utebli.

4 Ett år etter 80-årsflommen – Metoderapport til Skup-prisen 2008

2. HVORDAN KOM PROSJEKTET I GANG?

28. april 2008 møttes representanter for Kongsberg kommune, Statens Vegvesen, politiet, Heimevernet, Brann- og redningstjenesten, Norges Vassdrags- og energidirektorat (NVE) og Numedalslaugens Brugseierforening i formannskapssalen i Kongsberg rådhus. Formålet med møtet var å planlegge beredskapen i tilfelle vårflomme. Møtedeltakerne skulle også evaluere flom-innsatsen året før, da Kongsberg, Numedal og Sandsvær ble rammet av 80-årsflomme, så godt som uten forvarsel.

Laagendalspostens reporter, Lars Andreas Ellingsgard Øverli, ble imidlertid

vist ut på gangen et stykke ut i møtet. Det skjedde etter at det

var kommet flere meget nærgående spørsmål mot vassdragsregulanten, Numedalslaugens Brugseierforening. Teknisk sjef Øyvind Engedahl i Kongsberg kommune ville vite om man burde ha forhåndstappet mer vann i magasinene for å hindre flommen, og om det var økonomiske årsaker til at man ikke gjorde dette. Forut for møtet hadde det også vært et par mellomspill med forvirrende innhold, som var egnet til å gjøre oss usikre på hva som foregikk.

8. april: "Frykter ingen reprise fra i fjor"

17. april: "Frykter ny flom i Lågen"/"Jobber for å unngå ny katastrofe"

Etter møtet var det imidlertid full rulle, inntil flomfaren for alvor ble avblåst nærmere midten av mai.

Dette var den direkte foranledningen til at vi fikk ideen til artikkelserien, kombinert med et lite skjær av dårlig samvittighet for at vi ikke hadde greid å være spesielt dyptpløyende da flommen rammet oss året før. Det fremstod som en god ide å prøve å få til oppstart av artikkelserien på årsdagen for 80-årsflommen, som var 4. juli.

Ikke lenge etter kom det dessuten et anonymt tips inn til mediehuset.

På et enslig A4-ark stod det skrevet

at Kongsberg kommune hadde rotet vekk de 20.000 sandsekkene som ble brukt ved flominnsatsen året før.

Kommunen hadde derfor måtte kjøpe nye sandsekker. En fantastisk historie, selvsagt, som i tillegg viste seg å være sann.

Formannskapssalen i Kongsberg rådhus

Ett år etter 80-årsflommen – Metoderapport til Skup-prisen 2008 5

3. PROBLEMSTILLING VED OPPSTART

Gjennom artikkelserien tok vi mål av oss til å ikke bare rekonstruere hva som skjedde året før, men også å prøve å gjøre folk klokere i forhold til hvordan vassdraget reguleres, hvilke hensyn som vektlegges og å vise hvilke rutiner som eventuelt sviktet.

1. Hva skjedde, minutt for minutt? Hvem visste hva og gjorde hva, og når? Kronologisk historie over minst fire sider.

2. Hva skjedde med sandsekkene? Hvorfor ble disse ikke tatt vare på?

3. Hvorfor kom det aldri noe flomvarsel fra Norges Vassdrags- og Energidirektorat (NVE)?

4. Er det bare sikkerhet som er utslagsgivende for reguleringen av Numedalslågen, eller gir økonomiske hensyn også tunge føringer?

5. Hvordan løses i praksis gråsonedilemmaene i reguleringen av vassdraget?

6. Hva har skjedd med de som ble rammet av flommen? Hva er status i dag? Har bøndene fått sitt erstatningsoppgjør?

Etter hvert ble problemstillingen utvidet noe, til også å inkludere:

7. Hvor mye penger tjener Statkraft og andre på strømproduksjonen i Numedalslågen?

4. JOURNALISTISKE METODER

Mye av grunnlaget for mange av nyhets sakene måtte nødvendigvis legges gjennom at vi tok oss tid til å rekonstruere

dramatikken, minutt for minutt. Her måtte vi skrelle vekk all politisk korrekt retorikk om at alle gjorde

så godt de kunne, og i stedet fokusere beinhardt på hva som skjedde, hva som faktisk ble gjort, og prøve å få

på plass mest mulig detaljer og eksakte tidspunkter.

Vi måtte bruke mye tid på å forsikre eksempelvis politiet at vi ikke var ute etter å krisemaksimere enkeltstående

vurderinger gjort av enkelte politipatruljer under den mest hektiske flom innsatsen. Vi kunne selvsagt ha hanket

noen lettvinte nyhets saker på denne måten, men vi valgte å sette fokus på strukturelle årsaksforhold. Noe som i

og for seg var en ganske krevende utfordring.

4.1. Skriftlige kilder

Å rekonstruere hendelser ett år etter er en krevende oppgave. De aller færreste av oss greier å huske eksakte

klokkeslett og detaljer så lenge etter, selv om dette var en ekstremt spesiell hendelse. Vi var derfor, i alle fall

delvis, avhengige av hvilke skriftlige kilder vi kunne finne.

Noen av de skriftlige kildene vi har benyttet, er:

- Manøvreringsreglement for Numedalslågen (vedtatt av Stortinget 18. mai 2001)
- NOU 1996: "Generelt om vassdragsregulerings regulerende effekt"
- Samtlige flom varsler og andre varsler sendt ut fra NVE
- Laagendalspostens egne arkiver og bildearkiv
- Logg over fyllingsgrad i Pålbufjorden og Tunhovdfjorden, ført av Statkrafts driftssentral i Dalen
- Logg over vannføring i Numedalslågen, ført av Statkrafts driftssentral i Dalen
- Intern observasjonslogg fra Norges Vassdrags- og energidirektorat
- Årsrapporter og –regnskaper fra Numedalslaugens Brugseierforening
- Logg fra politiets innsats (Søndre Buskerud politidistrikt)
- Logg fra teknisk etat i Kongsberg kommune

6 Ett år etter 80-årsflommen – Metoderapport til Skup-prisen 2008

Spesielt viktig ble det å sammenholde manøvreringsreglementet med loggene fra Statkraft, som vi måtte jobbe

ganske hardt for å få ut. Manøvreringsreglementet inneholder blant annet krav om hvilket kotenivå som må fylles i magasinene til hvilke datoer. Loggene viste kraftinteressene hadde gått langt utover manøvreringsreglementet og fylt magasinene i forkant av flommen i 2007. Vi jaktet også på logg fra Kongsberg kommune. Det ble imidlertid aldri erklært krise eller satt krisestab, og det fantes derfor ingen logg fra Kongsberg kommunes krisehåndtering som sådan. Men etter å ha gravd noe mer, fant vi ut at teknisk etat hadde loggført de viktigste hendelsene på sitt fagfelt. Dette hjalp oss i bestrebelsene på å rekonstruere i alle fall noen av grepene kommunen hadde tatt underveis.

Hva angår politiets logg fikk vi, av en eller annen absurd årsak, ikke tilgang til denne skriftlig. Denne ble imidlertid lest opp for oss over telefon. Med støtte i lydbåndopptak, måtte vi deretter skrive ned igjen de ulike punktene. Dette var svært tidkrevende. Vi ser ikke bort fra at denne metoden ble valgt av politiet for å avskjære oss fra enkelte opplysninger. Det kan derfor være enkelte hendelser vi ikke har greid å finne fram til i vårt arbeid. Men politiets logg var viktig for oss, fordi den bidro til at vi var i langt bedre stand til å kunne verifisere og fortolke det øvrige materialet, både i skriftlige og muntlige kilder.

En tilsvarende problemstilling møtte vi i NVE, som opprinnelig nektet oss tilgang til sin interne kriselogg. Men her ga vi oss ikke. Vi sendte skriftlig innsynsbegjæring, og lot det skinne gjennom at vi muligens kom til å skrive om at vi ble nektet innsyn. Da ga NVE seg, men bare delvis. Under henvisning til at loggsystemet inneholder en del graderte opplysninger, fikk vi bare ut en retusjert utgave. Men dette var likevel nok til at vi fikk tidfestet nøyaktig når NVE første gang var i kontakt med Kongsberg kommune. Og det var særdeles nyttig. Vi hadde også glede av den nordiske elektrisitetsbørsen Nordpools hjemmesider.

Sidene var litt krevende å finne fram på, men har en utmerket søkefunksjon som gir anledning til å søke etter gjennomsnittlige spotpriser

i et gitt marked i en gitt periode.

Sidene finner du på <http://www.nordpoolspot.com/reports/areaprice/>
aldri tilsendt noe fl omvarsel fra NVE før fl ommen var et faktum.

[Her sperrer en politipatrulje i villrede av Nybrua midt i Kongsberg sentrum. Politiet fikk](#)

Ett år etter 80-årsflommen – Metoderapport til Skup-prisen 2008 7

4.2. Muntlige kilder

4.2.1. Dybdeintervjuer med primærkilder

Det ble gjennomført dybdeintervjuer på minst 1 time eller mer med totalt 14 primærkilder.

- Ordfører Egil Langgård i Flesberg kommune
- Ordfører Steinar Berthelsen i Rollag kommune
- Ordfører Vidar Lande i Kongsberg kommune
- Beredskapsansv i Kongsberg kommune, Odd Resser
- Daværende infoansvarlig i Kongsberg kommune, Bernt Søraa
- Teknisk sjef Kongsberg kommune, Øyvind Engedahl
- Politisjef Glenn Rhoden ved Kongsberg politistasjon, Søndre Buskerud politidistrikt
- Tore Braaten, seksjonsleder i Statens Vegvesen og ansvarlig for krisehåndteringen i Kongsberg fra vegvesenets side
- Direktør i Numedalslaugens brugseierforening, Jan Gaute Bjerke (som også er direktør i Statkraftsystemet)
- Avdelingsdirektør Rune Flatby, konsesjons- og tilsynsavdelingen i NVE
- Einar Beheim, regiondirektør NVE region sør
- Håvard Østhagen, fung avdir vann og ressursavd i NVE.
- Beredskapsleder hos Fylkesmannen i Buskerud, Sten Petter Aamodt
- Språkprofessor Finn Erik Vinje, som har hytte i vassdragsområdet og er leder i Tunhovdfjordens venner

De fleste av disse ble intervjuet flere ganger. Alle intervjuer ble tatt opp på lydbånd, og skrevet ut i sin helhet.

4.2.2. Stemmegjenkjenkende programvare

Dette var, naturlig nok, et svært tidkrevende arbeid. I forbindelse med dette arbeidet forsøkte vi å bringe på det rene om det fantes stemmegjenkjenkende programvare som kunne forenkle arbeidsprosessen for oss, dvs ved at et dataprogram kunne skrive ut opptakene automatisk. Men vi fant ikke noen gode løsninger for dette.

Slik programvare fungerer i dag bra på engelsk tale, men er – så vidt vi har fått opplyst av produsenten av det digitale opptaksutstyret vi p.t. benytter - ikke i tilstrekkelig grad blitt utviklet for norskspråklig innhold.

4.2.3. Åpne spørsmål

I intervjuene ble det stilt veldig åpne spørsmål. Typisk for intervjuene var at vi stilte spørsmål av typen "hvordan var det dette begynte for deg?". Det kunne dermed gå så lenge som 30 minutter uten at vi brøt inn og stilte oppfølgings spørsmål. Det holdt å komme med bekræftende lyder som viste at vi var interessert i det som ble fortalt.

I det store og hele ble det gitt særdeles få føringer i intervjuene i det hele tatt. Selv om vi hadde konkrete vinklinger som vi var mer interessert i enn andre, så viste det seg svært nyttig å ikke snevre inn problemstillingene før litt senere ut i prosjektet.

8 *Ett år etter 80-årsflommen – Metoderapport til Skup-prisen 2008*

4.2.4. Øvrige muntlige kilder

I tillegg ble det foretatt hva vi vil kalle supplerende eller mer enkeltstående og "ordinære" intervjuer med blant annet følgende personer:

- Medlemmer av Stortingets energi- og miljøkomite
- Ordfører i Nore og Uvdal, Kirsten Gjestemoen Hovda (Ap)
- Direktør Johnny Løcka i Næringsparken
- Kommunikasjonrådgiver Hilde Totland Harket, NVE
- Bjarne Aaring, Sivilforsvaret
- Geir Bye Gundersen, Sivilforsvaret
- Andre kilder i Sivilforsvaret
- Oberstløytnant Kjell Enberget, sjef for Heimevernet i Buskerud og Telemark
- Andre kilder i Heimevernet
- Assisterende rådmann, Petter Naper-Hansen, Kongsberg kommune
- Rådmann Astrid Sommerstad, Kongsberg kommune
- Per Erik Bergan, driftsansvarlig og rettighetshaver ved pukkverket på Basserudåsen i Kongsberg
- Medlemmer i aksjonsgruppen for Pålbufjordens framtid
- Ansatte ved den nordiske strømbørsen Nordpool
- Vedlikeholdsleder Ole Gunnar Haug, Statkrafts anlegg i Tunhovdfjorden
- 10-15 ulike enkeltpersoner som hadde opplevd 80-årsflommen i 2007, og som Laagendalsposten tidligere har omtalt og som vi gjorde nye intervjuer i forbindelse med artikkelserien

4.3. Lister og logger

Prosjektet medførte en stor informasjonstilgang, og det var tidvis krevende å holde seg flytende. Vi hadde derfor stor nytte av å føre egne researchlogg, i tillegg til at vi løpende førte en ideliste over urealiserte reportasjer/nyhetssaker, samt løpende oppdaterte en egen telefonliste som ble opprettet særskilt for prosjektet.

4.4. Egne observasjoner

Det var svært viktig for prosjektet at redaksjonen støttet seg til egne vurderinger og egne observasjoner. Da flommen rammet Kongsberg 4. juli 2007, var kaoset såpass komplett at en av Laagendalspostens reportere ble bedt av politiet om å dirigere trafikken gjennom sentrum. Mange av oss stod med andre ord med begge beina midt oppe i krisehåndteringen.

I tillegg var det slik at Laagendalsposten under 80-årsflommen tok en betydelig rolle i å informere lokalbefolkningen om trafikale og andre konsekvenser, slik som naturlig var. Ved minst ett tilfelle måtte vi korrigere

feilinformasjon som politiet gikk ut med, fordi våre reportasjeteam hadde bedre oversikt i sentrumsområdet i Kongsberg enn hva politiet hadde.

Det var derfor viktig å stole på vår egen magesfølelse i mange av vurderingene som vi måtte gjøre av om saker og opplysninger var relevante i den store sammenhengen eller ikke. I tillegg gjorde vi et reportasjemessig grep, som vi mener styrket vår nærhet til stoffet: Vi valgte å gjøre flere reportasjer på nøyaktig samme sted og med de samme folkene som året før. Det ga oss flere gode kontrastobservasjoner og bra fotoløsninger på trykk, samt tilgang til gode og relevante intervjuer.

Ett år etter 80-årsflommen – Metoderapport til Skup-prisen 2008 9

5. PROBLEMSTILLINGEN UTVIDES

Etter hvert som vi hadde begynt å få en del av fagterminologien under huden og vi fikk kjennskap til fagdebatter som går i lukkede miljøer, valgte vi å utvide problemstillingen noe til også å sette fokus på klimautfordringene.

I hvilken grad skal den økede hyppigheten av ekstremvær føre til endringer i reguleringen av vassdragene?

En større hyppighet i ekstremvær øker radikalt faren for storflom i vassdragene, fordi ekstremværet er vanskeligere å forutsi. Store mengder nedbør på kort tid er et typisk scenario. Og det var jo det som var årsaken til at det gikk galt i Kongsberg i juli 2007.

Foreløpig krangler fagmiljøene om det er vitenskapelig grunnlag for å slå fast om det vi ser er permanente endringer i værbildet eller bare normale fluktuasjoner. Men dersom man venter med å konkludere til man er sikre, kan mye galt skje før den tid. Mange naturkatastrofer kan trolig unngås ved å oppjustere kravene til flomdempende marginer i vassdragene.

Dette er et stort og framtidsrettet tema, som flere medier burde sette søkelyset på.

6. HVOR MYE TID ER BRUKT PÅ PROSJEKTET

Ett månedsverk i sammenlagt bruk av tid – fordelt på de ulike reporterne – er nok gått med til realisering av dette prosjektet.

7. SPESIELLE ERFARINGER

I et lite lokalsamfunn og i fagmiljøer der man er gjensidig avhengige av hverandre, er lojaliteten meget sterk.

Det hørte derfor med til sjeldenhetene at vi fant personer vi kunne spille på og som gikk ut med kritikk. De fleste kom med kommentarer der kritikken var ullen og svarene unnvikende, selv om vi opplevde noen hederlige unntak.

Det hjalp å ha gjennomført et såpass grundig forarbeid at vi hadde dybdeintervjuet 14 primærkilder om ulike forhold, og at alle disse intervjuene var skrevet ut i sin helhet. Slik kunne vi skrelle vekk reservasjonene og røykleggingen. Slik ble det mye tydeligere for oss hva som var de viktigste problemstillingene.

Kongsberg 19. januar 2009

Kjetil Stormark

Prosjektleder/avtroppende nyhetsredaktør